

Før vedtagelsen af "Tændstikloven" i 1874 var det arbejdsmiljømæssige problem på svovlstikkefabrikkerne, som det hed dengang, fosfornekrosen, som langsom åd sig ind i kæbebenet, løsnede tænderne og smuldrede bort, så personen ikke kunne indtage føde og til sidst døde. Den eneste måde at helbrede en angreben person på, var at bortoperere hele eller dele af kæben. Men indførelsen af de såkaldte sikkerhedstændstikker, hvor stikken og strygeflade var adskilt, gjorde imidlertid ikke livet mindre ufarligt, især efter indførelsen af rystemaskinerne, der ordnede tændstikkerne inden de skulle i æskerne. At arbejdet var risikabelt, kan bl.a. ses af, at det var påbudt at arbejderne ved maskinen, ofte unge piger, skulle bære maske og handsker for at beskytte sig mod ilden i tilfælde af en eksplosion.

Vi har samlet et lille udpluk af avisartikler fra 1908 om det farlige job at være på en tændstikfabrik og som det fremgår, hjalp masker og handsker ikke meget, heller ikke når de blev brugt.

Illustration fra Social-Demokraten

21. marts 1908

Atter Eksplosion paa Tændstikfabriken "Glødefri"

En Arbejderske tilskadekommen

Der er ikke længe siden, at en Arbejderske kom slemt til Skade ved en Eksplosion paa Tændstikfabriken "Glødefri", og til Morgen er det sket et ganske lignende Ulykkestilfælde.

En 22-aarig Arbejderske Thora Nielsen, var beskæftiget med nogle Kasse med Tændstikker, da disse pludselig eksploderede.

Thora Nielsen blev slemt forbrændt og maatte hurtigst muligt køres til Hospitalet.

Det var vel nu paa Tide, at der blev foretaget Foranstaltninger mod Gentagelse af disse Eksplosioner.

Ulykke paa en Tændstikfabrik

En 22-aarig Pige, Thora Nielsen, der arbejder paa Tændstikfabriken "Glødefri", var igaar beskæftiget med at pakke Tændstikker, da en af Kasserne eksploderede. Hun fik **begge Arme, den ene Side af Ansigtet og Haaret stærkt forbrændt**, og blev efter at være blevet forbundet bragt til sit Hjem.

Det er anden Gang i Løbet af kort Tid, at en saadan Ulykker er sket paa Fabriken.

8. maj 1908

En stakkels Tændstikarbejderske forbrændt.

Under Tændstikarbejderskernes Lønkamp i Fjor Sommer skildrede vi Livsfaren ved Arbejdet i Fabrikerne.

Takket være Kvindernes gode Organisation lykkedes det Arbejderskerne at gaa sejrrikt ud af Kampen, men Faren ved Arbejdet er derfor ikke bleven mindre, og heller ikke syntes det, at Omgangstonen fra de overordnedes Side har forbedret sig synderligt., I hvert Fald har Direktør Jørgensen paa "Glødefri" i Hejmdalsgade i Lørdags udvist brutal Hensynsløshed overfor en af de arbejdende Kvinder i Fabriken.

Sagen er følgende:

Ved 11-Tiden skete pludselig en Eksplosion. Et gennemtrængende Skrig hørtes over hele Fabriken, og i samme Nu ompændte en Ildflamme en Arbejderske ved en af Rystemaskinerne. Da Kammeraterne ilede til, mødet der dem et grusomt Syn. Paa Gulvet laa den bevidstløse Enke Anne Jørgensen, frygtelig forbrændt i Ansigtet, paa Arme og paa Hænder. Saa hurtigt det lod sig gøre fik Arbejderne slukket Ilden, og samtidig blev der sendt Bud til Direktør Jørgensen med Mælding om Ulykken, og at der straks maatte telefoneres efter Ambulancen.

Da Direktøren kom op i Fabriken, forbød han, at det blev hentet Ambulance. Han skulde - som han udtrykte sig - ikke i Aviserne, og den forbrændte kunde godt transporteres i en Droske. Saa gik der Bud efter Drosken, men inden den naaede til Fabriken, var der gaaet det meste af en Time, og i al den Tid maatte den stakkels Kvinde ligge paa Gulvet.

For at faa hende anbragt i Drosken, lagde de tre af Fabrikens mandlige Arbejdere den bestandig bevidstløse Kvinde paa et Brædt, og paa denne Maade blev hun saa kørt til Hospitalet i Baldergade.

Fabrikens Direktør, Hr. Jørgensen, var ikke alene Vidne til det hele, men det var som sagt paa hans udtrykkelige Ordre, det skete.

Paa Hospitalet kom Fru Jørgensen atter til sig selv, og efter at Brandsaarene var bleven rensed og forbundet, bad hun om at maatte bliver bragt til sit Hjem paa Nørrebrogade 221, da hendes lille Datter var alene hjemme. Hospitalet føjede hende i dette Ønske, og et Par af Tændstikfabrikens Arbejdere kørte med til hendes Bopæl, men ved Ankomsten hertil faldt hun atter i Afmagt, og Arbejderne maatte nu bæden den bevidstløse Kvinde op til 4. Sal, hvorefter der gik Bud til hendes Sygekasselæge, Dr. Bitsch. Han fandt hendes Tilstand saa frygtelig, at han straks beordrede hende igen indlagt paa Hospitalet. Denne Gang blev Hospitalsvognen tilkaldt og kun hørtes nu til Kommunehospitalet, hvor hun fremdeles ligger.

Det er lovbefalet, at Arbejderskerne skal have Handsker paa, naar de betjener de i høj Grad farlige Maskiner, men der findes ikke et eneste Par Handsker paa Fabriken. Hver Gang en eller anden bliver forbrændt, siger Direktør Jørgensen: Ja, nu maa vi have bestilt nogle Handsker" - og derved bliver det.

Fabrikens Arbejdere har holdt Møde om Ulykken, Mændene i Lørdags og Kvinderne i Forgaars. Bl.a. oplystes det, at der paa Fabriken ikke fandtes smærtestillende Midler for de forbrændte. Arbejdernes Tøj bliver heller ikke erstattet, naar det ødelægges, men ofte hedder det fra Direktørens Side: "Ja, De maa jo være glad til, at De slap saa billigt."

Det er "Pligtens Ofre" i Tændstikfabrikerne.

For en ussel Løn og med Fare for at blive forbrændt og lemlæstet maa disse Kvinder tillige udsætte sig for en hundsk Behandling af hovmodige og storsnudele Direktører.

2. juli 1908

Det frygtelige Arbejde

Igen en Eksplosion i Tændstikfabriken.

I Gaar Eftermiddags er der atter sket Eksplosion i en Tændstikfabrik, denne Gang i den ved Hellerup beliggende Fabrik.

Den 21-aarige Laurine Jensen blev meget stærkt forbrændt i Ansigtet og paa Hænder og Bryst.

Hun var beskæftiget ved den farlige Pakke-Maskine, da Eksplosionen skete, og Flammerne stod op omkring hende. Et gennemtrængende Skrig lød i Fabriken, og Kammeraterne ilede til for at slukke Ilden, der havde fat i Klæderne.

Da det brændende Tøj var revet af hende, saa hun frygtelig ud, og saa godt det lod sig gøre fik man paa Fabriken anlagt en foreløbig Forbinding, hvorefter hun i en Droske førtes til Kommunehospitalet.

6. august 1908

En unge Pige forbrændt.

Ulykke paa en Tændstikfabrik

I Gaar er der igen sket en uhyggelig Begivenhed paa en Tændstikfabrik.

Paa Fabriken paa Nikolajvej skete der en Eksplosion ved en "Rystemaskine", og Flammerne omspændte en ung Pige ved Navn Ingeborg Petersen, der bor paa Adilsvej.

Formanden og den unge Piges Kammerater fik heldigvis hurtigt slukket Ilden; men hun var dog blevet saa forbrændt, særlig i Ansigtet og paa Armene, at hun skyndsomt matte køres til Frederiksberg Hospital.

Det haabes, at hun kan komme over Katastrofen uden varig Mên.

25. august 1908

Ulykke i Tændstikfabriken

I Gaar skete der en Ulykke i Hellerup Tændstikfabrik, hvor en ung Pige, Jørgine Meiner, fik en tung Jærnklovs ned over sin Fod, mens hun passede en Fyldemaskine. Klovsen knuste to tær, og efetr en foreløbig Forbindinge paa Fabriken, bragtes den unge Pige til Kommunehospitalet.

11. november 1908

Skelskør.

Ulykke paa Tændstikfabriken.

Vi har modtaget følgende:

Paa given Foranledning skal jeg attestere, at det Ulykkestilfælde, der den 9/11 ramte Pigen, Nielsine Hansen, paa Skelskør Tændstikfabrik, absolut ikke har eller har haft nogen livsfarlig Karakter.

Og den Behandling, den Tilskadekomne straks efter Ulykken fik paa Fabriken, var efter mit Skøn ikke blot fuldt forsvarlig, men endog saa omhyggelig, som det under de givne Forhold var muligt, idet hun jo blev foreløbig forbunden og derefter straks bragt til Læge.

Der kan ikke med nogen som helst Ret ankes over, at man ikke spildte Tiden med at rekvirere Vogn, eftersom en saadan Befordring i dette Tilfælde vilde have været ganske overflødig.

Skelskør, den 9/11 1908

J. Chr. Christiansen
Læge.
Afskriftens Rigtighed bevidnes af
Frederik Smidt,
Fabriksingeniør.
Harder Jørgensen.

Til ovenstaaende skal vi bemærke, at selv om den unge Piges Brandsaar ikke er livsfarlige, saa var Ulykken dog af en saadan Art, at det efter vor Mening havde været mest hensynsfuldt om Fabrikens Ledelse, om den havde telefoneret efter en Læge, som paa Fabriken kunde have foretaget den fornødne Forbinding, og at der i Mellemtiden havde været skaffet en Vogn til Veje, som kunde have befordret Pigen til Sygehuset. I hvert Fald var Fabrikens Ledelse ikke i Stand til paa det givne Tidspunkt at bedømme, hvor farlig Ulykkestilfælde var. Vi synes derfor fremdeles, at det ikke var videre hensynsfuldt af Fabriken at lade den forbrændte Pige, plaget af Smerter, gaa til Lægen og derfra til Sygehuset. At Lægen selv har ment, at Ulykken var større, end det senere viste sig, synes vi fremgaar deraf, at den unge Pige, til Trods for hendes Anmodning om at blive bragt til sit Hjem, blev beordret indlagt paa Sygehuset. Men da det lader til, at Fabrikens Ledelse vil give det Udseende af, at alt ved Fabriken er, som det skal være, havde det været rart, om Ledelsen havde fremkommet med en Erklæring om, at det er fuldt ud lovlig at lade unge Mennesker paa 14 Aar passe Fabrikens Rystemaskine. Overfor dette Spørgsmaal, som vi ogsaa fremdrog i vor Notits i Lørdags, tier Fabriken imidlertid ganske stille, skønt vi her er ved Kærnepunktet. Dersom det er ulovligt at lade 14 Aars Børn passe de farlige Maskiner, **bærer Fabrikens Ledelse et stort Ansvar for de skete Ulykker.**

Dersom Fabriken havde overholdt Loven paa dette Punkt, havde maaske adskillige af de Ulykker, som er sket ved Fabrikens Rystemaskine, være undgaaet, og i hvert Fald havde den unge Pige fra i Lørdags været forskaonet for den Ulykke, som ramte hende.

11. november 1908

Tændstikfabriken.

Atter en Ulykke. - En 15-aarig Dreng forbrændt ved den samme Maskine, som den unge Pige forleden. - Hr. Schmidt paa Jagt efter nye Ofre. - Børnene græder!

Som en levende Illustration til ovenstaaende Linjer med Lægens pyntelige Erklæring, indtræffer atter i Dag en frygtelig Ulykke paa Tændstikfabriken, der viser, at det slet ikke er, som det i Følge Loven skal være paa den Børneudbytteranstalt. En 15-aarig Dreng, William Christiansen, Søn af Arbejdsmand, Niels Christiansen, blev i Lørdags antaget paa Fabriken, i Stedet for den stakkels 14-aarige Nielsine Hansen, der den Dag blev slemt forbrændt. William blev ansat ved den samme Maskine, som hende, uden at den gæve Ledelse *foretog sig det mindste for at forebygge Gentagelsen af en lignende Ulykke*, som den der overgik Nielsine Hansen. Skønt Ledelsen maa vide, at det i Fabriksloven er forbudt at anvende Børn til den Slags Arbejde og at det er paabudt, at de arbejdere eller Arbejdersker, der skal fungere ved Rystemaskinen, skal have Maske for Ansigtet og Handsker paa Hænderne, ved den letsindig nok til at lade det være som det var. Og derfor indtraf Ulykken ogsaa saa hurtig, og der kan nu være god Anledning til at spørge om Ledelsen ikke agter at foretage sig noget - eller Barnet først skal drukne, før man kaster Brønden til?

William Christiansen stod og passede sit Arbejde ved Rystemaskinen, da Tændstiksatsen pludselig eksploderede og brændte den stakkels Dreng i Ansigtet, saa Huden hang i Trevler som paa den unge Pige forleden! William kom hurtig til Lægen - formodentlig til den samme Fabriken saa venligtsindede Læge, som ovenfor har prostitueret sig med en Attest.

Saa snart den ulykkelige Dreng var vel ude af Fabriken, gik Fabrikens Ingeniør, Hr. Schmidt *straks ud for finde et nyt Offer!* Han havde dog først henvendt sig til de andre Børn, der arbejder paa Fabriken, men de gav sig efter sigende til at græde, da han forlangte dem til at passe den farlige Maskine. Hr. Schmidt maatte da paa Jagt, og for at finde Erstatning for den 15-aarige William, henvendte han sig til en 14-aarig Dreng for at formaa ham til at indtræde i det forbrændte Barns Sted, men da denne erfarede, hvad der var passeret, betakkede han sig for Tilbudet.

Hr. Schmidt maatte da tilbage til Fabriken igen, og da ingen af de grædende Børn, der arbejder paa Fabriken, var at formaa til at overtage Pasningen af Rystemaskinen, maatte Hr. Schmidt lade en af de voksne Arbejder overtage det farlige Hverv!

De voksne er ikke glade for Rystemaskinen, da en Ulykke der kan indtræffe hvad Øjeblik det skal være, men da Hr. Schmidt har i sin Magt at afskedige de, der ikke lyster hans Ordre, maa de jo - for saavidt de ikke vil resikere at miste deres Plads og den surt erhvervede Løn - bide i det sure Æble og gaa i Arbejde.

Men sker der en Ulykke, bliver de smidt væk og faar hverken Løn eller Erstatning for Svie og Smærte!

12. november 1908

Tændstikfabriken. - Fabriksinspektøren aflægger et Besøg.

I Dag har Fabriksinspektøren aflagt et Besøg paa den snart landskendte Tændstikfabrik. Efter hvad vi erfarer, har Hr. Ingeniør Schmidt efter Besøget meddelt Arbejderne, at de med det første skulde faa Handsker til Hænderne og formodentlig andre Sikkerhedsforanstaltninger til Ansigtet.

Derimod meddelte Hr. Schmidt intet om den fremtidige Ordning af Børnearbejdet, men formodentlig sker der ogsaa en Forandring til det bedre.

27. november 1908

Tændstik-Ekspllosion

En ung Kvinde forbrændt Hellerup Tændstikfabrik.

I Gaar Middags ved 12-Tiden skete der atter en Ulykke i Hellerup Tændstikfabrik - den tredje i Løbet af kort Tid.

Denne Gang var det en 20-aarig Arbejderske, Jørgine Meiner, Strandvej 117, der blev alvorlig forbrændt som Følge af, at en Kasse med 100 Æsker Tændstikker eksploderede.

Den unge Pige havde alle Tændstikkerne samlet i en Beholder, som hun rystede for at faa dem ordnede til Pakning i Æskerne. Ved Rystningen er Tændstikkerne tilbøjelige til at antændes, og saaledes skete det ogsaa i Gaar.

Ved Ekspllosionen antændtes Jørgines Haar, og hun fik Brandsaar i Ansigtet, Halsen og Skulderen. Hun udstødte et højt Skrig og segnede bevidstløs om paa Gulvet.

Arbejderskerne ilede nu til Hjælp. En af dem, Frøken Anna Hartzel, slukkede de brændende Tændstikker, medens en anden, Fru Andersen, tog sig af den tilskadekomne, fik hende bragt til Bevidsthed og forbandt Saarene.

Fabrikens Leder, Ingeniør Kruckenberg, tilkaldte en Droske, og den forbrændte Arbejderske bragtes til sit Hjem.

I Forgaars skete der et Par lignende Ekspllosioner ved Fyldemaskinerne. Heldigvis undgik de ved Maskinerne beskæftigede Arbejdersker at blive ramt af Flammerne.

12. december 1908

Ulykkestilfælde

Paa Goschs Tændstikfabriker blev i Gaar en af de kvindelige Indpakkere, den 26-aarige Sofie Thomsen, boende Brigadevej 10, en Del forbrændt paa Hals, Ansigt og Hænder, idet Tændsatsen eksploderede. I Redningskorpsets Automobilambulance bragtes hun til Kommunehospitalet.

19. december 1908

Atter Eksplosion paa en Tændstikfabrik.

En ung Pige forbrændt.

I Gaar Formiddags skete der paa Hellerup Tændstikfabrik en Eksplosion, hvorved en af de kvindelige Arbejdersker, den 18-aarige Frøken Frederikke Jensen fra Landskronagade, blev meget alvorlig forbrændt.

Der er i den sidste Tid sket 3 -4 lignende Ulykker paa samme Fabrik, hvorved Arbejderskerne er bleven forbrændt i Ansigtet. I Gaar gik det akkurat til paa samme Maade, da Frederikke var i Færd med at "ryste" Tændstikker - et Arbejde, der viser sig at være ret farligt. Tændstikkerne eksploderede og Flammerne slog op mod den unge Pige, hvis Haar antændtes. Hun fik Ansigtet, Halsen, Brystet og Armene forbrændt og Øjenvipperne samt Øjenbrynene afsvedet.

Arbejderne ilede til og slukkede Ilden, Den unge Pige var slemt medtaget; Huden hængte i Laser i Ansigtet og Læberne var opsvulmede.

Fabrikens Leder, Ingeniør Kruckenberg, rekvirerede en Droske og besørgede den Tilskadekomne til den nærmeste Læge. Hun kan nu imødesee et langvarigt Sygeleje, inden hun atter bliver arbejdsdygtig - og bliver maaske oven i Købet vansiret for Livstid.

Der har i den sidste Tid, under Fabriksinspektørens Tilsyn og foranlediget af de mange Eksplosionsulykker, været anstillet Forsøg med en forbedret Arbejdsmetode, ved "Rystemaskinen"; bl.a. er der i Stedet for de tidligere Zinkplader anvendt fortinne Plader med eller uden Papdække og indsmurt i Olie. Alt har, som det viser sig, været forgæves. Tændstikkerne antændes, selv om de rystes paa en olieret Plade. Det vilde være heldigt, om der snart kunne findes en mere betryggende Metode, saa at de unge Kvinder, som er henvist til dette farlige Arbejde, kunde forskaanes for at faa deres Udseende ødelagt.

8. januar 1909

En farefuld Situation

Paa Tændstikfabriken i Randers var i f.B. Av. i Gaar en af de kvindelige Arbejdere nær kommen galt af Sted. Hun var ved at sætte Remmen paa den Maskine, hun stod ved, da Akslen fik fat i hendes Haar, og et Øjeblik efter hængte hun i Haaret sprællende i Luften, idet hun holdt igen med Hænderne.

Heldigvis kom Opsynsmanden i samme Øjeblik til og fik Hovedremmen slaget af, saa Akslen standsede. Men hun var dog allerede helt sorteblaa i Ansigtet og ret medtaget, da hun atter slap løs.